

Gopcsa Ervin

Városi ártalmak

A legkülönbözőbb tanácskozá-
sokon, így az európai fővárosok
budapesti találkozásán is az egyik
legtöbbet említett téma volt a
városfejlesztéssel együttjáró ká-
ros környezeti hatások gyors nö-
vekedése és az azok elleni véde-
kezés.

Budapest Főváros Tanácsa
évek óta az országban elsőként
foglalkozik szervezeten a leve-
gőszennyezettség leküzdésével,
s már több vizsgálatot készít-
tetett a városi környezetvéde-
lem egyéb kérdéseiről is. Cikk-
sorozatunkban a Budapesti Vá-
rosépítési Tervező Vállalatnál
— a Budapesti Levegőtisztasági
Bizottság megbízásából — eddig
elkészült vizsgálatokból az
ipar, a közlekedés, a közművesí-
tés környezeti ártalmait ismer-
tetjük vázlatosan.

A civilizáció hátrányai

Budapest helyzete Magyar-
országban, a környezeti ártalmak
szempontjából is egészen külön-
leges. Városunkban — az ország
területének 0,2%-án — él az
egész lakosság 20%-a. Itt he-
lyezkedik el az iparnak több
mint 40%-a, és itt van az ország
közúti, vasúti, légi, vízi közleke-
désének központja. A térben
összezsúfolódó emberek, anyagi
eszközök, létesítmények, azok
mozgása, egymásrahatása nem-
csak a városiasodás közismert
előnyeit eredményezték, hanem
különböző károkat is szültek.
Ezek közül a legismertebbek a
levegő-, a víz-, a talajszennye-
ződés, a zaj, a szemét, a közleke-
dési balesetek okozta problé-
mák.

Az embert, a természeti kör-
nyezetet és az anyagi értékeket
veszélyeztető tényezők főbb kár-
csoportjai: a zsúfoltság, az álta-
lános leromlott létesítmény-
állományú (lakás, épület, út, köz-
mű stb.) területek; az ellátatlan
(pl. csatorna, növényzet, sport-

terület hiánya) vagy a kedvezőt-
len beépítettségű és funkciójú
területek (közlekedést, kedvező
légáramlást gátló beépítés stb.);
a tartósan építkezés alatt levő
területek; a rongált felszínű te-
rületek (bányák, zagyterek stb.);
az árvízveszélyes, magas talaj-
szintű, lefolyástalan területek
következményei.

Budapest különböző részein
más és más környezeti hatás
dominál. Egyes területeken pél-
dául az öreg, málladozó épületek
nagy száma, máshol az erőteljes
levegőszennyeződés vagy a vas-
úti zaj, rezgés okoz egészségügi-
anyagi károkat. Egyes külterü-
leti lakosok azt várják, hogy hoz-
zájuk is eljusson a vízvezeték, a
csatorna, a „város” — a belvá-
rosiak pedig alig várják, hogy
kimenekülhessenek a szabadba.

Valamely környezeti hatás ön-
magában is lehet kellemetlen
vagy életveszélyes. Általában
azonban nem egy, hanem több
káros külső hatás éri egyszerre
az embert.

Vannak a városnak olyan terü-
letei, ahol a káros hatások oly
mértékben halmozódnak, és
olyan sokoldalúan veszik igénybe
az ember, a növény szerve-
zetét, hogy az okozott kár a kár-
okozók szerint már nem, vagy
csak nehezen választható szét.

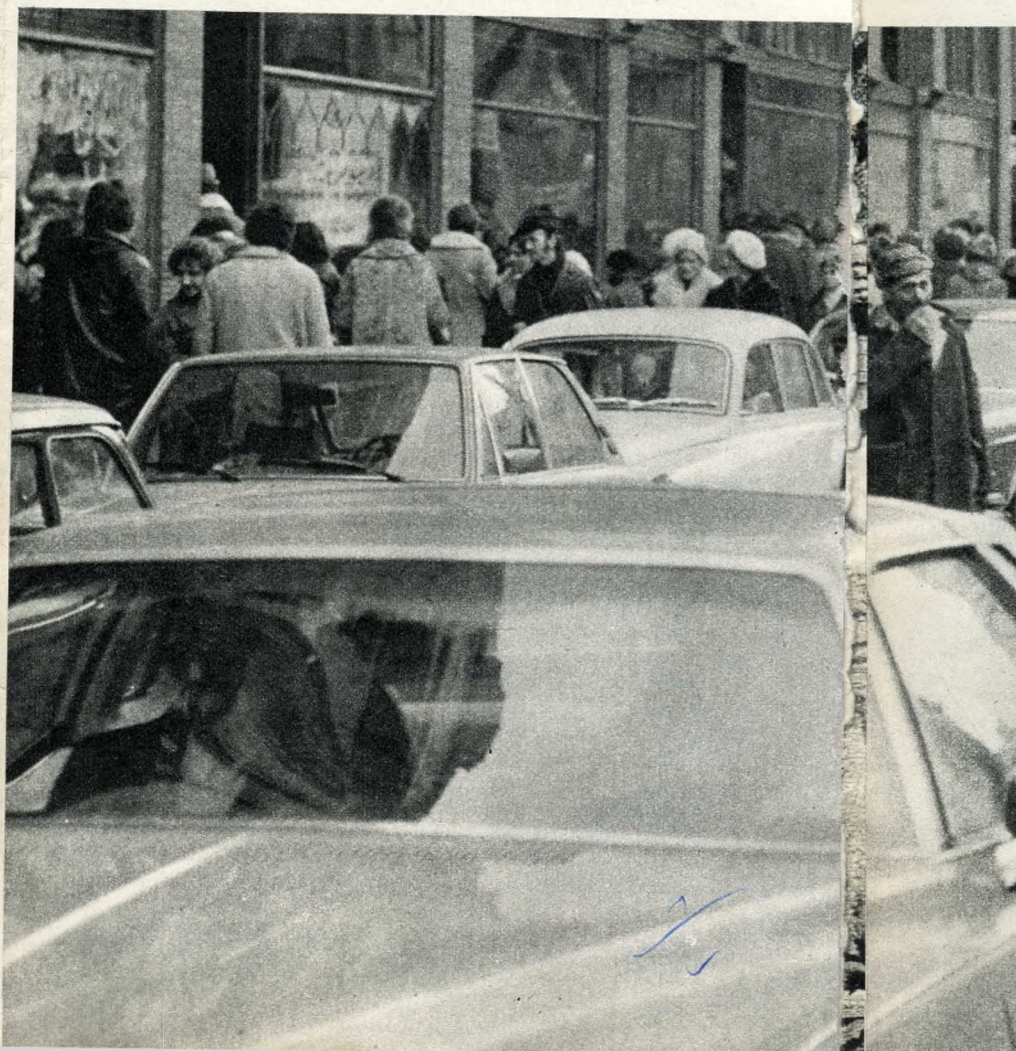
Az idegrendszer terhelése

A környezeti ártalmak összes-
sége a városban főként azokon a
településterületeken hat a leg-
erőteljesebben, ahol:

- a környezetet zavaró ipari
üzemek, bányák, gyárak el-
helyezése mennyisége, a ki-
bocsátott szennyezések (lég,
víz, zaj stb.) mennyisége és
minősége az emberre a leg-
veszélyesebb;
- a közlekedési utak, vasutak,
légifolyosók, csomópontok
száma és forgalma a legna-
gyobb;

Balla Demeter felvétele

Csigó László felvétele

— a legnagyobb a településrészt leromlottsági foka és a hozzá tartozó infrastruktúra a legalacsonyabb;

— a legnagyobb a lakosságszám, a zsúfoltság, illetve a legkisebb a különböző emberi tevékenységhez szükséges terület.

Mind ezek együttes jelenlétekor a legnagyobbak a komplex káros hatások. Ezek gyakran igen alattomosak, mert bár körülvesznek bennünket, általában nem figyelünk rájuk, észre sem vesszük őket: csak érthetetlen fejfájásról, idegességről, légszűhurutról, szívbántalmakról, gyomorfekélyről stb. panaszkodunk.

Természetesen ezek nem minden esetben csak a környezeti ártalmak következményei. Az viszont tény, hogy a fővárosban évről évre nő az idegnyugtatók, altatók, a szívbetegségek elleni gyógyszerek fogyasztása, s ez feltehetően az egyre erőteljesebben érvényesülő külső hatások következménye.

Egyes területeken a leromlott természeti és műszaki környezet nemcsak egészségügyi, hanem etikai, nevelési és egyéb, többek között nem csekély gazdasági problémát is okoz.

A környezetünk védelme érdekében végzett első területi szemléletű általános vizsgálat szakágankénti áttekintéssel és térképes feldolgozással kezdődött. Ennek alapján Budapest területei az egyes szennyeződések vonatkozásában eltéréseket mutatnak. Egyes károsítók bizonyos területeken nagy számban vannak jelen.

A legfontosabb: a megelőzés

Nyilvánvaló, hogy az egész városra kiterjedő, általános környezetvédelmi intézkedéseken túl, azokon a területeken leg-sürgősebbek a tennivalók, ahol a legtöbb ember a legintenzívebben veszélyeztetett.

A komplex vizsgálatokból nyert adatok összevetésével körülhatárolhatók majd azok a területek, ahol már olyan a lakosság helyzete, hogy azon csak szanálással, rekonstrukcióval (teljes átrendezés, iparkitelepítés stb.) lehet segíteni. Más helyen revitalizációval (korszerűsítéssel) vagy már az egyes környezeti ártalmak leküzdésével is javíthatunk.

A lakáshelyzet, a közlekedés, az ipar problémáinak megoldása népgazdasági program alapján, tervszerűen folyik. Ez azonban nem jelentheti a környezetvédelem szükségleteinek kizárását

a gazdasági megoldásokból, de azt sem, hogy a környezetvédelem ne foglalkozzék ezekkel az alapvető témákkal.

A legfontosabb feladat: a problémák megelőzése, még a kritikus stádium előtt. Fontos, hogy a városban a környezeti ártalmak ne fokozódjanak, s hogy a beruházásoknál a környezetvédelmi megelőzés politikája is érvényesüljön (a városrendezési tervek pl. kötelezően a környezeti ártalmak ismeretében készüljenek). Ennek természetes előfeltétele — a jelenlegi helyzet ismeretén túl — egy környezetvédelmi szervezet, ellenőrző hálózat létrehozatala, megfelelő normatívák, tervezési és kivitelezési módszerek kidolgozása, jogi szabályozás stb.

Mindannyian szebb, nyugodtabb, egészségesebb életre vágyunk. Ezért nem lehet sem gazdasági tevékenységünk (iparunk, közlekedésünk stb.) fejlesztése, sem saját tevékenységünk oly rövidlátó, olyannyira önző, hogy az károsítsa vagy éppen tönkretegyje környezetünket. Nem vall helyes mentalitásra, ha valaki az otthonát igyekszik széppé tenni — de a szemetet az utcán eldobálja.

Zsúfoltság

Mozgásunknak egy meghatározott területre korlátozását az alkalmazkodóképesség határáig észre sem vesszük, azon túl ez egyre fokozódó kényelmetlenséggel jár. Minél szűkebb a különböző tevékenységekhez szükséges terület, és minél több az ott-tartózkodó, annál erőteljesebben növekszik a belső feszültség, az akadályozottság, a bezárt-ság, a zsúfoltság érzete.

Minden terület (lakás, munkahely, közlekedési terület stb.) csak egy bizonyos határig tud optimális férőhelyet biztosítani. Azon túli terhelése — a zsúfoltság — már alkalmatlanná teszi a normális, egészségesebb tevékenység elvégzésére, különböző veszélyek (baleset, járvány), károk forrásává válik. Egy kis lakásban például, ahol sokan élnek, hamarabb elhasználódik a levegő, nagyobb a zaj, több a szemét, akadályozott a mozgás (tisztalkodás, takarítás, tanulás stb.), a pihenés. Az egészséges élet feltételei nélkül az emberek idegessé, a fizikai, pszichikai hatásokkal szemben kevésbé ellenállókká válnak. A zsúfoltság fokozatosan leromló, egyre költségesebben fenntartható környezetet, elsősorban a gyermekeknél értelmi és érzelmi beszűkülést, felnőttéknél káros erkölcsi változások